

population, but there is an increase in the expected life expectancy; the majority of countries have declined childbearing age, however, there is a high fertility rate among adolescents; the indicator of migration in recent years has grown in Europe, North America and Oceania.

Keywords: *demography, population, fertility, mortality, migration.*

УДК 332.1(4-6ЕС)

О.В. Захарова, А.Г. Березіна

ОЦІНКА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО РЕГІОНУ НА ОСНОВІ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ СКЛАДОВОЇ РОЗВИТКУ

Стаття присвячена дослідженню конкурентоспроможності країн європейського регіону на основі оцінки інноваційно-інвестиційної складової розвитку. В статті запропонований методичний підхід до врахування та кількісної інтегральної оцінки рівня інноваційно-інвестиційного розвитку як вагової складової, що визначає конкурентоспроможність країн. Запропоновано інтегральний індекс інноваційно-інвестиційної конкурентоспроможності, на основі якого надані оцінки інноваційно-інвестиційного рівня розвитку країн ЄС, рівня його рівномірності, концентрації та закономірності динаміки.

Ключові слова: *регіон, країни ЄС, конкурентоспроможність, інноваційно-інвестиційний розвиток, інноваційна складова, інвестиційна складова, інтегральна оцінка.*

Постановка проблеми. Питання забезпечення високого рівня конкурентоспроможності національної економіки займає одне з провідних місць у політиці багатьох розвинених країн світу. Конкурентні переваги країн та регіонів складаються з цілої сукупності чинників, але саме інноваційний визначає економічну міць регіону та країн, що до нього входять, та перспективи їх розвитку на світовому ринку. Вичерпання чинників екстенсивного економічного розвитку примушує країни шукати нові шляхи розвитку. Інновації дають змогу країнам пропонувати високотехнологічні продукти та послуги, що мають найвищу додану вартість, організовувати екологічне і менш ресурсномістке виробництво та акумулювати більшість фінансових потоків. Інновації та інвестиції визначають найважливіші напрями наукової діяльності шляхом постійного врахування ринкових змін попиту і пропозиції у світі. Тож активізація інноваційно-інвестиційного процесу створює стимулятори розвитку регіону у процесі науково-технічного прогресу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженню питань оцінки регіональної конкурентоспроможності присвячені праці багатьох вчених, зокрема Л. Антонюк, О. Білоруса, І. Брикової, О. Бобровської, З. Варналій, Л. Ковальської, Ю. Макогона, А. Мокія, В. Чужикова, Л. Ціпак, О. Шелепенко та інших. В деяких дослідженнях автори концентрують увагу саме на інноваційних чинниках формування регіональної конкурентоспроможності (З. Варанлій, К. Сюсько, Ю. Уткіна, О. Шелепенко тощо) [3,8,10]. Однак, питання кількісної оцінки рівня інноваційного розвитку як комплексного показника та врахування його в формуванні загального рівня конкурентоспроможності регіонів та країн потребує подальшого дослідження з метою забезпечення максимально повного, об'єктивного та адекватного сучасним

реаліям визначення.

Метою статті є удосконалення методичного підходу до оцінки інноваційно-інвестиційної складової формування регіональної конкурентоспроможності та визначення її рівня на прикладі країн європейського регіону.

Викладення основного матеріалу. Під інноваційно-інвестиційними чинниками конкурентоспроможності необхідно розуміти створення умов для утворення і впровадження новітніх технологій та сучасних моделей інноваційного розвитку регіону, які створюють конкурентні переваги та забезпечують його конкурентоспроможність. Інноваційно-інвестиційна сфера є важливою складовою конкурентоспроможності, її особливістю є те, що нові розробки дають можливість досягнення фактично безмежного рівня конкурентних переваг суб'єктами ринку [10].

Як показав проведений аналіз, оцінка регіональної конкурентоспроможності може проводитися у двох напрямках [6,9]. Перший передбачає виокремлення показників, що визначають особливості кожного з критеріїв (детермінант) конкурентоспроможності. Такий підхід здійснюється за допомогою розрахунку окремих показників, що можна поділити на загальні та показники для оцінки порівняльних та конкурентних переваг у міжнародній торгівлі. Другий підхід засновано на комплексній (інтегральній) або рейтинговій системі оцінки конкурентоспроможності, яка проводиться окремими організаціями. До такого методу можна віднести наступні рейтинги: Щорічник глобальної конкурентоспроможності Інституту розвитку менеджменту в Лозанні (IMD World Competitiveness Yearbook), дослідження експертів Європейської Комісії Second Report on Economic and Social Cohesion, Глобальний індекс інноваційної конкурентоспроможності регіонів світу консалтингової компанії Huggins Associates (НА), Індекс глобальної конкурентоспроможності World Economic Forum.

Всі наведені рейтинги застосовують велику кількість показників, але кожен з них відокремлює в якості окремої складової саме показники інноваційно-інвестиційного розвитку, систематизація яких відповідно до даних рейтингових оцінок представлена в таблиці 1.

Таблиця 1

**Підходи до оцінки інноваційної складової конкурентоспроможності
 відповідно до різних світових рейтингів**

Рейтинг	Показники інноваційно-інвестиційного розвитку
IMD World Competitiveness yearbook	Інвестиції (потіки прямих іноземних інвестицій в країну і з країни, їх баланс (дол. США, % від ВВП), передислокація загроз виробництва (товарів та послуг) Наукова інфраструктура (загальні витрати на R & D та бізнесу (дол. США, % від ВВП, на душу населення), всього R&D персоналу по всій країні (кількість, на 1000 осіб в підприємстві, в бізнесі), відсоток від загального числа університетів в області науки і техніки, наукові статті, нобелівські премії (кількість, на душу населення), кількість патентних заявок (для резидентів і нерезидентів, на 100000 жителів), наукові дослідження, дослідники і вчені, наукові дослідження законодавства, права інтелектуальної власності, передача знань (між компаніями та університетами), інноваційний потенціал фірм)
A study on the factors of	Патенти, R&D рівні, дослідження університетів, зв'язок

regional competitiveness	між компаніями та дослідницькими організаціями
Report on Economic and Social Cohesion	Витрати на НДКР, кількість патентів
Глобальний індекс конкурентоспроможності	Потенціал для інновацій, якість науково-дослідних інститутів, витрати компаній на R&D, співпраця між університетами та промисловістю в R&D, державні закупівлі високотехнологічної продукції, наявність вчених і інженерів, патентні заявки, захист інтелектуальної власності.

Таким чином, найбільш поширеним інструментом оцінювання рівня конкурентоспроможності є методика інтегральної оцінки, що передбачає *такі етапи*:

по-перше, визначення та систематизація системи одиничних параметрів, що визначають рівень конкурентоспроможності;

по-друге, визначення підходу до стандартизації одиничних параметрів, тобто приведення їх до порівнювального вигляду;

по-третє, вибір та обґрунтування форми інтегрального показника та його розрахунок.

На основі методу будуються рейтинги об'єктів (країн, регіонів, інтеграційних об'єднань) за загальною оцінкою їх конкурентоспроможності та в розрізі окремих складових.

Перший етап. На основі аналізу структури інтегральних показників, що оцінюють рівень інноваційної конкурентоспроможності (табл. 1), запропоновано наступну систему одиничних параметрів, що характеризують особливості інноваційно-інвестиційного розвитку країн та впливають на формування більш високого рівня конкурентоспроможності (табл. 2).

Таблиця 2

Система одиничних параметрів інноваційно-інвестиційної конкурентоспроможності*

Група параметрів	Параметр, од. виміру	Назва	Характер впливу на рівень конкурентоспроможності
Інвестиційний (<i>Inv</i>)	Прямі іноземні інвестиції, млн. дол. Валове накопичення основного капіталу, млн. євро	FDI	Стимулятор (0,49)
		GCF	Стимулятор (0,99)
Інноваційний (<i>Innov</i>)	Науково-технічні кадри, тис. осіб Експорт високотехнологічної продукції, млн. євро Кількість патентних заявок у сфері високих технологій, шт. Кількість заявок на відкриття торгівельної марки, шт. Частка ВВП на витрати на R&D, млн. євро	HTE	Стимулятор (0,95)
		HTEh	Стимулятор (0,96)
		PA	Стимулятор (0,87)
		TMA	Стимулятор (0,96)
		RDE	Стимулятор (0,93)

*власна розробка авторів

Вибір саме цих показників обумовлено їх значним впливом на рівень соціально-економічного розвитку країн європейського регіону, за який взято обсяг

ВВП на душу населення, що було виявлено у ході кореляційного аналізу. Найбільш тісна залежність спостерігається від показника валового накопичення основного капіталу, найменша – від прямих іноземних інвестицій. Виявлено також кореляційний зв'язок обраних показників та рівня інноваційної конкурентоспроможності відповідно до Глобального індексу конкурентоспроможності, що у середньому склав 0,5.

Щодо змістовного аналізу об'єктивності включення цих показників до інноваційно-інвестиційного рівня конкурентоспроможності, то обсяги прямих іноземних інвестицій та валове накопичення основного капіталу характеризують наявність спроможності країни чи регіону залучати або акумулювати капітал, що може бути використаний для забезпечення інноваційного розвитку. Кількість науково-технічних кадрів, патентних заявок та заявок на відкриття торговельних марок надає уявлення про обсяг наукових ресурсів у регіоні та про рівень активності наукової діяльності. Частка ВВП на витрати на R&D є кількісною характеристикою інноваційної активності регіону, що першочергово впливає на рівень розвитку інноваційної та дослідницької діяльності у регіоні. Показник експорту високотехнологічної продукції виявляє на скільки вироблена у регіоні високотехнологічна продукція є конкурентоспроможною та показує потреби у цій продукції на світовому рівні.

Другий етап. Найбільш простим способом стандартизації є заміна індивідуальних значень множини показників i -го елемента сукупності x_{ij} відносними величинами P_{ij} . Ці величини розраховуються співвідношенням індивідуальних значень одиничного показника до якогось базового значення одиничного показника j . В якості такого базового значення можуть використовуватися середні значення показника за сукупністю $\bar{x}_{ij}$, мінімальне або максимальне значення показника $x_{j,\min}$, $x_{j,\max}$ або еталонне (нормативне) значення $x_{j,st}$. В цьому випадку розраховані стандартизовані оцінки матимуть вигляд: $P_{ij} = \frac{x_{ij}}{\bar{x}_{ij}}$, $P_{ij} = \frac{x_{ij}}{x_{j,\min}}$, $P_{ij} = \frac{x_{ij}}{x_{j,\max}}$.

Недоліком цього способу стандартизації є те, що розраховані оцінки не мають визначеного діапазону варіації, отже, неможливо визначити граничні межі щодо підсумкової інтегральної оцінки.

Врахувати цей недолік дозволяє інший спосіб стандартизації, що, що передбачає виділення максимального та мінімального значень кожного з одиничних параметрів, що досліджуються, та розрахунок оцінок має вигляд: $P_{ij} = \frac{x_{ij} - x_{\min}}{x_{\max} - x_{\min}}$ (для показників стимуляторів, що зростаючи призводять до збільшення підсумкової

інтегральної оцінки) та $P_{ij} = \frac{x_{\max} - x_{ij}}{x_{\max} - x_{\min}}$ (для показників

дестимуляторів, що зростаючи призводять до зменшення підсумкової інтегральної оцінки). В результаті застосування цього способу стандартизації підсумкові інтегральні оцінки варіюватимуться в межах $[0;1]$ або в відсотках $[0;100]$.

Третій етап. Як показує аналіз практичних результатів застосування інтегральних оцінок, що за своєю суттю є багатовимірними середніми оцінками, вони можуть приймати форми, властиві для середніх показників загалом, тобто арифметичну, гармонічну, геометричну, квадратичну тощо. Ґрунтуючись на

властивостях основних середніх та умов їх застосування, для узагальнюючого інтегрального показника формою може виступати або арифметична або геометрична середня. Однак, якщо врахувати той факт, то стандартизовані оцінки є коефіцієнтами (відносними величинами порівняння), то їх узагальнення слід проводити у формі геометричної зваженої.

$$W_i = \prod_{j=1}^n (P_{ij})^{\alpha_j} \quad (1)$$

При цьому $\alpha_j \geq 0$ і $\sum_{j=1}^n \alpha_{ij} = 1$.

Оскільки дві складові (інноваційна та інвестиційна) враховуються в складі інтегральної оцінки конкурентоспроможності, то рівень інноваційно-інвестиційної складової конкурентоспроможності розраховуватиметься за формулами:

$$W_i = \sqrt{Inv_i * Innov_i} \quad (2)$$

$$Inv_i = \sqrt{FDI * GCF} \quad (3)$$

$$Innov_i = \sqrt[5]{HTE * HTEx * PA * TMA * RDE} \quad (4)$$

Апробація зазначеного підходу щодо оцінки інноваційно-інвестиційної складової конкурентоспроможності країн була проведена на прикладі країн європейського регіону, ядро якого складають країни ЄС, що характеризуються найбільш високим загальним рівнем інноваційного розвитку.

Індикатори, що характеризують рівень інноваційно-інвестиційного розвитку країн ЄС та виступають складовими індексу інноваційно-інвестиційної конкурентоспроможності наведені в таблиці 3. В цілому на країни ЄС припадає майже третина світових обсягів прямих іноземних інвестицій. До основних реципієнтів іноземного капіталу серед країн ЄС належать Нідерланди, Франція, Великобританія, Німеччина та Бельгія. Як показав аналіз динаміки, обсяги притоку іноземних інвестицій до країн ЄС останніми роками щорічно зменшуються. Щодо другого індикатору, а саме валового нагромадження основного капіталу, то воно характеризується здатність країн до самофінансування власного розвитку. Найбільші обсяги цього показника мають Великобританія, Італія та Швеція.

Таблиця 3

**Параметри інноваційно-інвестиційної складової конкурентоспроможності
 ЄС (за даними 2015 р.) [11]**

Місце	Країна	Інвестиційний чинник		Інноваційний чинник				
		Прямі іноземні інвестиції, млн дол.	Валове нагромадження основного капіталу, млн. євро	Заграти на R&D, млн. євро	Науково-технічні кадри, тис. осіб	Патенти, шт.	Торгові марки, шт.	Експорт високих технологій, млн. євро
1	Німеччина	31719,31	603820	87 188	6 485,30	47384	20 400	86 634
2	Великобританія	39532,81	436812,5	43 878,20	6 960,00	14867	12 526	46 347

3	Франція	42882,62	469172	48 643,42	4 295,40	14306	7 899	55 006
4	Італія	20278,7	276536,7	21 892	3 115,80	8601	9 930	14 526
5	Нідерланди	72648,75	131431	13 630	1 927,30	2207	4 532	24 580
6	Іспанія	9242,96	212069	13 171,81	3 010,50	2799	9 405	6 773
7	Ірландія	100542,4	54234,8	2 921,40	396,1	250	1 067	13 784
8	Бельгія	31029,47	94324	10 072,40	981,2	949	2 239	14 541
9	Швеція	12579,37	105708,8	14 581,39	1 196,80	2038	2 888	9 001
10	Польща	7489,4	86396,1	4 316,51	2 948,30	4676	3 663	3 904
11	Австрія	3837,37	76844,5	10 444,16	634,5	2205	2 966	7 450
12	Данія	3641,55	52277,2	8 054,27	664,6	1462	1 742	4 958
13	Фінляндія	8289,61	42867	6 070,90	563,3	1289	1 372	2 034
14	Португалія	6030,59	27416,6	2 289,14	772,9	925	1 331	732
15	Румунія	3388,88	39613,9	782,142	1 229,80	975	650	670
16	Чехія	1223,12	43920,3	3 250,24	724,7	880	992	4 991
17	Люксембург	24595,77	9503,2	671,07	89,9	128	1 233	508
18	Угорщина	1269,92	23764,2	1 510,94	635,8	569	565	3 172
19	Греція	-289,47	20285,2	1 683,85	649	550	771	344
20	Болгарія	1773,86	9516,5	433,196	495,2	280	652	498
21	Словакія	802,51	18107,8	853,067	272,6	228	363	1 005
22	Мальта	9532,01	2291,1	67,603	26	9	418	451
23	Кіпр	4534,12	2340,9	80,4	62,3	6	599	48
24	Словенія	993,34	7524,6	927,272	195,8	480	294	619
25	Літва	863,44	7195	386,998	287,2	101	271	712
26	Хорватія	173,93	8546,2	374,808	260	169	132	333
27	Латвія	643,49	5242,2	152,3	138,2	136	157	388
28	Есотнія	207,74	4789,6	302,766	113,9	30	355	312

Показники, що складають інноваційну складову інвестиційно-інноваційної конкурентоспроможності також дуже різняться між країнами Європейського регіону. Загальна кількість науково-технічних кадрів ЄС у 2015 р. склала 109 млн. осіб. Найбільша їх кількість зосереджена у Німеччині, а найменша у Мальті і їх кількість відрізняється у 278,5 разів. Експорт високотехнологічної продукції у регіоні постійно збільшується, як і його частка у загальних обсягах експорту, що складає 17%. Лідером у експорті такої продукції залишається Німеччина з 86634 млн. євро, останнім у рейтингу за цим показником є Кіпр з 47 млн. євро. Кількість заявок на патенти у сфері високих технологій стало зменшується. Найбільшу кількість патентів у 2015 році було зареєстровано у Німеччині. Кількість заявок на відкриття нової торгівельної марки має тенденцію до збільшення і склала 89412 шт. у 2015 р. 20400 заявок було надано у Німеччині, що більше у 154,5 разів, ніж у Хорватії, яка має найменший показник.

Цілю «Горизонт-2020» ЄС є витрати на дослідження і розвиток у розмірі 3% від ВВП. Більшість країн мають показники, що коливаються від 0,46% до 1,5%, але є серед них країни, що не тільки досягли такого значення а й перевищили його: Данія – 3,03%, Австрія - 3,07% та Швеція – 3,26%. Обсяги інвестування в дослідження та розвиток європейського регіону постійно збільшуються.

Результати розрахунку інтегральних оцінок інноваційно-інвестиційної конкурентоспроможності країн ЄС наведені в таблиці 4.

Таблиця 4

**Оцінки інтегрального рівня інноваційно-інвестиційної
 конкурентоспроможності (на прикладі країн ЄС) за даними 2015 р., %***

Країна	Інвестиційний чинник		Інноваційний чинник		Інноваційно-інвестиційна складова конкурентоспроможності	
	Inv_i	рейтинг	$Innv_i$	рейтинг	Wi	рейтинг
Австрія	8,16	12	9,53	10	8,82	11
Бельгія	22,93	7	10,76	9	15,71	8
Болгарія	1,62	22	2,14	19	1,86	20
Хорватія	0,75	26	0,87	24	0,81	26
Кіпр	2,37	20	0,56	26	1,16	23
Чехія	4,18	18	5,07	14	4,60	16
Данія	6,08	14	6,99	11	6,52	12
Естонія	0,45	28	0,60	25	0,52	28
Фінляндія	7,62	13	5,13	13	6,25	13
Франція	59,27	2	49,26	3	54,03	3
Німеччина	62,32	1	98,61	1	78,40	1
Греція	1,48	23	3,05	18	2,13	19
Угорщина	2,55	19	3,44	17	2,96	18
Ірландія	47,40	4	5,80	12	16,58	7
Італія	32,40	6	29,89	4	31,12	4
Латвія	0,71	27	0,50	27	0,59	27
Литва	0,98	25	1,15	23	1,06	25
Люксембург	12,33	10	1,55	20	4,37	17
Мальта	4,76	17	0,38	28	1,34	22
Нідерланди	44,68	5	19,20	6	29,29	5
Польща	10,80	11	14,97	7	12,72	10
Португалія	5,22	15	4,33	16	4,75	14
Румунія	4,92	16	4,52	15	4,71	15
Словаччина	1,85	21	1,43	21	1,63	21
Словенія	1,07	24	1,18	22	1,12	24
Іспанія	21,50	8	22,31	5	21,90	6
Швеція	14,96	9	12,25	8	13,54	9
Великобританія	55,00	3	57,74	2	56,35	2

*власні розрахунки авторів

Як свідчать проведені розрахунки, найвищий рівень субіндексу інвестиційних факторів мають Німеччина, Франція, Великобританія, Ірландія та Нідерланди. Найбільший показник інноваційного потенціалу мають Німеччина, Великобританія, Франція, Італія та Іспанія. Така висока позиція Іспанії та Італії пояснюється майже найбільшою кількістю заявок на патенти та торговельні марки та наявністю великої кількості науково-технічних кадрів. Узагальнення обох складових свідчить, що в десятку країн з найбільшим рівнем інноваційно-інвестиційної конкурентоспроможності входять Німеччина, Великобританія, Франція, Італія, Нідерланди, Іспанія, Ірландія, Бельгія, Швеція та Польща.

З метою оцінки рівня рівномірності інноваційного розвитку та його концентрації поведемо статистичне групування країн ЄС за інтегральним показником інноваційної конкурентоспроможності. На основі попереднього змістовного аналізу можна допустити наявність рівномірного розвитку країн регіону за інноваційними параметрами, отже, варто виконати групування з нерівними інтервалами та враховуючи обсяг вибірки на основі формули Стерджеса розподілити країни регіону на 6 груп. Результати групування представлені в таблиці 5.

Таблиця 5

Результати групування країн ЄС за інтегральним рівнем інноваційно-інвестиційної конкурентоспроможності

Групи країн ЄС за Wi , %		Оцінка рівня конкурентоспроможності (середній рівень за країнами регіону -13,74%)	Число країн	Сумарний індекс конкурентоспроможності, %
0,52	4,23	відносно низький	11 Естонія, Латвія, Хорватія, Литва, Словенія, Кіпр, Мальта, Словаччина, Болгарія, Греція, Угорщина	15,18
			7 Люксембург, Чехія, Румунія, Португалія, Фінляндія, Данія, Австрія	
4,23	11,65	середній	5 Польща, Швеція, Бельгія, Ірландія, Іспанія	80,45
11,65	22,77		високий	2 Нідерланди, Італія
22,77	37,61	2 Франція, Великобританія		110,38
37,61	56,15	1 Німеччина		78,4
56,15	78,40			
Разом:			28	384,84

Отримані 6 груп можна об'єднати у групи з відносно низьким інтегральним рівнем інноваційно-інвестиційної конкурентоспроможності, середнім та високим. До групи з відносно низьким показником можна віднести 18 країн, що мають показник у інтервалі від 0,52% до 11,65%. 5 країн, що мають середній рівень інноваційно-інвестиційної конкурентоспроможності визначаються межами від 11,65% до 22,77%. До останньої групи країн з високим показником, межі якої склали від 22,77% до 78,40%, також відносяться 5 країн.

Для більш детального виявлення диспропорції показнику між країнами Європейського союзу пропонується розрахунок оцінки нерівномірності та концентрації інноваційно-інвестиційного розвитку, результати якого наведено у таблиці 6.

Більшість країн, а саме 64,3%, відносяться до групи з відносно низьким показником та акумулюють лише 14,3% сумарного інноваційного рівня розвитку. З іншого боку 49,1% інвестиційно-інноваційного потенціалу належить країнам, що були віднесені до групи високо конкурентоспроможних, однак вони складають 10,7% від загальної кількості країн Європейського союзу.

Таблиця 6

Результати оцінки нерівномірності та концентрації інноваційно-інвестиційного розвитку в регіоні

Групи країн ЄС за W_i , %		Число країн, % до загального обсягу	W_i , % до загального рівня	Коефіцієнти локалізації, %	Рівень концентрації
0,52	4,23	39,3	3,9	10,0	35,3
4,23	11,65	25,0	10,4	41,6	14,6
11,65	22,77	17,9	20,9	117,1	3,0
22,77	37,61	7,1	15,7	219,8	8,6
37,61	56,15	7,1	28,7	401,5	21,5
56,15	78,40	3,6	20,4	570,4	16,8
Разом:		100,0	100,0	-	49,9

Розрахунок коефіцієнтів локалізації свідчить про нерівномірний характер інноваційного розвитку та наявність диспропорції. Рівень концентрації також вказує на значне відхилення розподілу показника від рівномірного, так як його значення перевищує 40%.

З метою виявлення закономірностей формування інтегрального показника інвестиційно-інноваційної конкурентоспроможності його розрахунок проводився в динаміці за період 2011-2015 рр.

Таблиця 7

Оцінка динаміки інтегрального рівня інноваційно-інвестиційної конкурентоспроможності країн ЄС за 2011-2015 р.

Країна	Роки					Темп зростання, %	
	2011	2012	2013	2014	2015	2015 порівняно з 2011	Середній за 2011-2015 рр.
Австрія	14,1	8,53	14,09	14,24	8,82	62,55	88,93
Бельгія	22,36	10,16	16,91	9,09	15,71	70,26	91,55
Болгарія	4,83	1,54	4,54	4,35	1,86	38,51	78,78
Великобританія	56,27	51,44	64,46	67,43	56,35	100,14	100,04
Греція	6,61	2,81	6,49	5,58	2,13	32,22	75,34
Данія	11,72	5,41	10,03	9,86	6,52	55,63	86,36
Естонія	2,69	0,74	2,32	2,08	0,52	19,33	66,31
Ірландія	11,79	9,22	14,18	12,84	16,58	140,63	108,90
Іспанія	31,93	24,26	33,86	30,86	21,9	68,59	91,00
Італія	41,16	26,35	39,81	38,71	31,12	75,61	93,25
Кіпр	0,34	1,16	0,21	1,78	1,16	341,18	135,91
Латвія	2,56	0,65	2,24	1,93	0,59	23,05	69,29
Литва	3,38	0,83	3,37	2,89	1,06	31,36	74,83
Люксембург	5,05	8,41	5,86	5,31	4,37	86,53	96,45

Мальта	2,66	1,44	2,66	2,46	1,34	50,38	84,25
Нідерланди	25,62	18,77	32,65	32,45	29,29	114,32	103,40
Німеччина	96,97	73,5	80,66	71,59	78,4	80,85	94,82
Польща	17,35	12,02	16,05	18,4	12,72	73,31	92,53
Португалія	8,09	4,51	7,16	7,92	4,75	58,71	87,54
Румунія	8,64	4,32	7,82	7,3	4,71	54,51	85,93
Словаччина	4,33	1,81	3,8	3,41	1,63	37,64	78,33
Словенія	3,43	0,81	3,29	3,1	1,12	32,65	75,59
Угорщина	8,39	5,15	7,25	7,13	2,96	35,28	77,07
Фінляндія	9,56	5,48	8,45	11,07	6,25	65,38	89,92
Франція	58,81	46,96	65,18	53,44	54,03	91,87	97,90
Хорватія	3,07	0,98	3,05	3,01	0,81	26,38	71,67
Чехія	8,48	5,7	8,89	8,66	4,6	54,25	85,82
Швеція	18,33	13,26	16,57	14,97	13,54	73,87	92,71

Проведений аналіз наводить, що показник інвестиційно-інноваційної конкурентоспроможності більшості країн Європейського регіону зазнав зменшення за аналізований період. Згідно темпу зростання у 2015 році у порівнянні з 2011, найзначнішого зменшення зазнали такі країни, як Латвія, Хорватія, Словенія, Словаччина, Греція, Угорщина та Болгарія. Країни, для котрих показник збільшився, – Великобританія, Кіпр, Нідерланди, Ірландія. У середньому для цих країн інвестиційно-інноваційна конкурентоспроможність збільшувалася кожен рік на 0,04%, 35,91%, 3,4% та 8,9% відповідно.

Для кожної країни така значна зміна показника обумовлюється індивідуальними причинами. Серед країн, у котрих інвестиційно-інноваційна конкурентоспроможність зменшилась, спостерігається незначне зростання усіх оцінюваних показників, окрім прямих іноземних інвестицій, що значно зменшилися для всіх країн впродовж періоду 2011-2015рр. У Греції у 2015 р. спостерігається відтік коштів у розмірі 289,47 млн дол. У Великобританії значно збільшилися показники валового нагромадження основного капіталу, заявок на торговельні марки та експорту високотехнологічної продукції. Для Нідерландів та Кіпру – це збільшення прямих іноземних інвестицій з 24368,5 до 72648,75, та з -21418,7 до 4534,12 млн. дол. відповідно. Для Ірландії характерне збільшення показників інвестиційної складової та заявок на відкриття торговельних марок та значне зростання експорту високотехнологічної продукції.

Висновки. Таким чином, інноваційно-інвестиційно складова розвитку є одним з суттєвих детермінант економічного зростання та підвищення конкурентних переваг регіонів та країн в системі світового господарства, підтвердженням чого є орієнтація на інноваційних розвиток найбільш розвинених регіонів світу, яким виступає Європейський союз. Проведений аналіз рівня інноваційно-інвестиційної конкурентоспроможності на основі розрахунку узагальнюючих, інтегральних індексів дозволив ранжирувати країни регіону за рівнем інноваційно-інвестиційного розвитку та виявити суттєвий ступінь його нерівномірності та концентрації на незначній групі країн. Показники інноваційної та інвестиційної діяльності країн ЄС у своїй більшості стало зростають, що свідчить про наявність базових ресурсів для розвитку науково-технічної діяльності у цьому регіоні, по що також свідчить розраховані оцінки. Незважаючи на розроблену регіональну політику, спостерігається

значна диспропорція всіх показників між країнами ЄС, в першу чергу між країнами ядра ЄС та країнами Бенілюксу та країнами з останніх хвиль розширення. Отже, подальше лідерство країн ЄС у інноваційній сфері в рамках світового економічного простору об'єктивно має бути пов'язано з підвищенням рівня інвестиційно-інноваційної конкурентоспроможності за рахунок подолання регіональних диспропорцій показників інвестиційно-інноваційного розвитку та активізації інноваційно-інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання.

Список використаної літератури

1. Бобровська О. Ю. Забезпечення конкурентоспроможності регіонів у контексті активізації економічного розвитку / О. Ю. Бобровська, Т. О. Са- востенко, І. Е. Польська [та ін.]; за заг. ред. О. Ю. Бобровської. – Дніпропетровськ : ДРІДУ НАДУ, 2013. – 48 с.; Bobrovska O. Yu. Zabezpechennia konkurentospromozhnosti rehioniv u konteksti aktyvizatsii ekonomichnoho rozvytku / O. Yu. Bobrovska, T. O. Sa- vostenko, I. E. Polska [ta in.]; za zah. red. O. Yu. Bobrovskoi. – Dnipropetrovsk : DRIDU NADU, 2013. – 48 s.

2. Брикова І.В. Детермінанти міжнародної конкурентоспроможності національних регіонів в глобальному економічному просторі / І.В. Брикова // Міжнародна економічна політика. – № 7. – 2007.– 5-33 с.; Brykova I.V. Determinanty mizhnarodnoi konkurentospromozhnosti natsionalnykh rehioniv v hlobalnomu ekonomichnomu prostori / I.V. Brykova // Mizhnarodna ekonomichna polityka. – № 7. – 2007.– 5-33 s.

3. Варналій З.С. Конкурентоспроможність національної економіки: проблеми та пріоритети інноваційного забезпечення / З.С. Варналій. — Київ: Знання, 2013. — 387 с.; Varnalii Z.S. Konkurentospromozhnist natsionalnoi ekonomiky: problemy ta priorytety innovatsiinoho zabezpechennia / Z.S. Varnalii. — Kyiv: Znannia, 2013. — 387 s.

4. Ковальська Л. Л. Методичні підходи до аналізу і оцінювання конкурентоспроможності регіону / Л. Л. Ковальська // Актуальні проблеми економіки - №3 – 2013. –109-123 с.; Kovalska L. L. Methodychni pidkhody do analizu i otsiniuvannia konkurentospromozhnosti rehionu / L. L. Kovalska // Aktualni problemy ekonomiky - №3 – 2013. –109-123 s.

5. Мікловда В.П. Стратегічне управління конкурентоспроможністю: монографія / В.П. Мікловда, І.Г. Брітченко, Н.Ю. Кубіній, С.Б. Колодинський, Л.М. Ціцак // – Полтава, ПУЕТ, 2013. – 307 с.; Miklovda V.P. Stratehichne upravlinnia konkurentospromozhnistiu: monohrafiia / V.P. Miklovda, I.H. Britchenko, N.Iu. Kubinii, S.B. Kolodynskyi, L.M. Tsitsak // – Poltava, PUET, 2013. – 307 s.

6. Панкова М.О. Методичні підходи до оцінки конкурентоспроможності регіону / М.О. Панкова // Вісник економічної науки України. – № 1 – 2013. – 118-121 с.; Pankova M.O. Methodychni pidkhody do otsinky konkurentospromozhnosti rehionu / M.O. Pankova // Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy. – № 1 – 2013. – 118-121 s.

7. Романко О. П. Поняття конкурентоспроможності регіону та його ознаки / О. П. Романко // Ефективна економіка – 2015 - №3. Електроний ресурс. – Режим доступу <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3869>; Romanko O. P. Poniattia konkurentospromozhnosti rehionu ta yoho oznaky / O. P. Romanko // Efektyvna ekonomika – 2015 - №3. Elektryni resurs. – Rezhym dostupu <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3869>

8. Уткіна Ю.М. Інноваційно-інвестиційні підходи до забезпечення конкурентоспроможності українських підприємств на глобальних конкурентних ринках / Ю.М. Уткіна, К.Ю. Сюсько // Вісник економіки транспорту і промисловості

– 2015. - №52. – 149-157 с.; Utkina Yu.M., Siusko K.Iu. Innovatsiino-investytsiini pidkholdy do zabezpechennia konkurentospromozhnosti Ukrainykykh pidpryiemstv na hlobalnykh konkurentnykh rynkakh / Yu.M. Utkina, K.Iu. Siusko // Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti – 2015. - №52. – 149-157 s.

9. Чайникова Л.Н. Разработка методики оценки конкурентоспособности региона / Л.Н. Чайникова // Вопросы современной науки и практики. – 2008. – № 4 (14). – 154-165 с.; Chainyкова L.N. razrobotka metodyky otsenky konkurentospobnosty rehyona / L.N. Chainyкова // Voprosy sovremennoi nauky y praktyku. – 2008. – № 4 (14). – 154-165 s.

10. Шелепенко О.Г. Методологія визначення інноваційної конкурентоспроможності регіонів / О. Г. Шелепенко// Аспекти публічного управління. - 2015. - № 10. – 66-71 с.; Shelepenko O. H. Metodolohiia vyznachennia innovatsiinoi konkurentospromozhnosti rehioniv / O. H. Shelepenko// Aspekty publichnoho upravlinnia. - 2015. - № 10. – 66-71 s.

11. Eurostat [Official site]. – URL: <http://www.ec.europa.eu/eurostat>

12. Unctad. [Official site]. – URL: <http://www.unctad.org>

Стаття надійшла до редакції 12.11.2017.

O. Zakharova, A. Berezina

EUROPIAN REGION COUNTRIES COMPETITIVENESS ASSESSMENT BASED ON THE INNOVATION-INVESTMENT COMPONENT OF ITS DEVELOPMENT

The article is devoted to the research of Europe region countries competitiveness based on the innovation-investment component of development assessment. The methodical approach to the consideration and quantitative integral assessment of the innovation and investment development level as a significant component, which determines the competitiveness of countries, is proposed in the article. The integrated index of innovation-investment competitiveness is proposed, on which bases EU countries innovation-investment competitiveness development level, its uniformity degree, concentration and regularities of dynamics, is estimated.

The proposed method provides definition and systematization of individual parameters, which determines competitiveness level, its standardization, option and justification of the integral indicator form and calculation. On the correlation analysis foundation, its proposed to include to the innovation and investment competitiveness integral indicator direct foreign investment, gross fixed capital formation, human resources in science and technology, high-tech products export, quantity of patent and high-tech trade mark applications, R&D expenditure.

Based on the carried out calculations to the dozens of countries, that have the highest innovation-investment competitiveness, are involved Germany, Great Britain, France, Italy, Netherlands, Spain, Ireland, Belgium, Sweden and Poland. Uniformity assessment of innovation development and its concentration revealed high Europe Union countries imbalance level. To the relatively low indicator group belong major amount of countries, namely – 64,3%. Herewith 49,1% of investment and innovation potential is pertained to the smallest group, what is approved by localization and concentration coefficients.

Concerning to innovation-investment competitiveness dynamic regularity, its observed integral assessment increasing for UK, Cyprus, Netherlands and Ireland and reduction for other EU countries in the period of 2011-2015 years.

Within the framework of the world economic space, further EU countries leadership in the innovation sector should be objectively linked to the innovation-investment competitiveness level increasing at the expense of investment and innovation development indicators regional disproportions overcoming and innovation and investment activity of business entities revitalization.

Key words: *region, EU countries, competitiveness, innovation-investment development, innovation component, investment component, integral assessment.*

УДК 339.738:332.1

Т.В. Марена

РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ФОРМУВАННЯ ВАЛЮТНИХ СОЮЗІВ У КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ

У статті досліджено еволюцію та сучасний стан розвитку процесів валютної інтеграції у регіонах світового господарства. Визначено регіональні особливості створення валютних союзів в Азії, Африці, Близькому Сході, Латинській Америці та Карибському басейні, Північній Америці. Оцінено альтернативні варіанти та окреслено перспективи впровадження спільних (єдиних) валют в окремих регіональних валютних об'єднаннях. Визначено ризики формування нових регіональних валютних угруповань, обґрунтовано та узагальнено чинники, які стримують подальший розвиток процесів валютної інтеграції і впровадження колективних валют у регіонах світу.

Ключові слова: *регіональна валютна інтеграція, регіональна валютна зона, валютний союз, доларизація, єдина валюта, спільна валюта, резервна валюта, фіксований обмінний курс.*

Невід'ємною складовою розвитку процесів регіональної економічної інтеграції є регіоналізація світового валютно-фінансового простору. Виступаючи логічним наслідком інтернаціоналізації господарського життя, посилення взаємозалежності економік країн, валютна інтеграція одночасно є об'єктивною передумовою поглиблення загальної економічної інтеграції, оскільки передбачає ліквідацію обмежень валютно-фінансового характеру, які є перепорою для більш тісного переплетіння ринків, що інтегруються. У процесі валютної інтеграції створюється специфічний валютний механізм на міждержавній основі, формуються регіональні угруповання з метою узгодженого регулювання валютних відносин. Формування валютних союзів також може розглядатися країнами-членами як механізм захисту від негативних проявів фінансової глобалізації та подолання надмірної залежності від долара США як домінуючої світової валюти.

Питанням регіоналізації світового валютно-фінансового простору, еволюції процесів регіональної валютної інтеграції присвячені численні праці вітчизняних та зарубіжних вчених – О. Булатової, К. Ковтонюк, М. Лизун, І. Ліщинського, М. Прохорової, експертів Міжнародного валютного фонду, Світового банку, Банку міжнародних розрахунків тощо. Обґрунтування доцільності створення валютних союзів та впровадження спільної або єдиної валюти в окремих регіонах світу представлено у працях Г. Грабеля, М. Каваї, П. Массона, К. Паттілло, Н. Резнікової, А. Шлапак та інших науковців. Разом з тим, подальших наукових досліджень потребують питання обґрунтування регіональної специфіки створення валютних